

Agnieszka Murawska

Uniwersytet Łódzki

e-mail: agnieszka.murawska@uni.lodz.pl

REWITALIZACJA W ŁODZI – SPOŁECZNY ASPEKT

REVITALIZATION IN ŁÓDŹ – SOCIAL ASPECT

DOI: 10.15611/pn.2018.518.08

Streszczenie: Główne założenie społecznego wymiaru rewitalizacji opiera się na przekonaniu, że w jej centrum stoi człowiek. Uwzględnienie jego potrzeb musi odbywać się na każdym etapie procesu rewitalizacji. Wspieranie przez władze działań oddolnych, wzmacniających lokalne społeczności, trwale zmienia oblicze i jakość życia mieszkańców. W artykule przedstawione zostaną dwa istotne w tym kontekście elementy. Pierwszy z nich to konsultacje społeczne jako powszechnie stosowana metoda deliberacyjna. Drugi przedstawia nowatorskie rozwiązanie przeprowadzone na terenie Łodzi dotyczące powołania dwóch stanowisk – gospodarza i latarnika społecznego. Artykuł stanowi *case study* dotyczące społecznego wymiaru rewitalizacji.

Słowa kluczowe: rewitalizacja, społeczny wymiar rewitalizacji, partycypacja społeczna, gospodarz obszarów rewitalizowanych, latarnik społeczny, konsultacje społeczne, Łódź.

Summary: The main assumption of the social dimension of revitalization is based on the belief that a man is in the center of it. Consideration of their needs must take place at every stage of the revitalization process. Supporting grassroots activities by local authorities, strengthening local communities will permanently change the face and quality of life of residents. The article presents two elements important in this context. The first of these is social consultations as a commonly used deliberative method. The second one presents an innovative solution carried out in Łódź regarding the appointment of two positions – a host and a social keeper.

Keywords: revitalization, social dimension of revitalization, social participation, host of revitalized objects, social keeper, social consultations, Łódź.

1. Wstęp

Jeszcze w 2011 r. dr inż. arch. A. Wojnarowska, pisząc książkę *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich. Przykłady praktyczne*, twierdziła, że brak jest opracowań dotyczących społecznego wymiaru rewitalizacji. Sama temu zagadnieniu poświęciła 7 z 226 stron publikacji. Pokazuje to w sposób naoczny, jak zagad-

nienie to jeszcze niedawno było traktowane w kontekście rozwoju miast. Do tej pory skupiano się bowiem jedynie na problemie degradacji miast i planowanych remontach czy też źródłach pozyskiwania pieniędzy na ten cel. Na szczęście coraz częściej w ustach praktyków, włodarzy miast, planistów słychać głosy na temat konieczności kompleksowego ujęcia rewitalizacji. Pomaga w tym również ustawodawstwo [Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji]. Celem działań rewitalizacyjnych ma być nie tylko remontowanie miast, zazielenianie placów i ulic, czyszczenie elewacji kamienic, tworzenie inteligentnych systemów transportowych, ale przede wszystkim uwzględnienie potrzeb, problemów i aspiracji mieszkańców.

Artykuł ma na celu podjęcie dyskusji nad społecznym wymiarem rewitalizacji, pokazując jego praktyczny wymiar. Przede wszystkim uwzględniono najczęściej stosowaną wśród samorządów metodę dialogu z mieszkańcami – konsultacje społeczne. Opis zasad ich prowadzenia ma podkreślić ważność poprawnego stosowania tej techniki deliberacyjnej.

Kolejnym poruszonym zagadnieniem będzie opis przeprowadzenia rewitalizacji w Łodzi. Miasto to może pochwalić się wsparciem mieszkańców z obszarów rewitalizowanych przez powołanie nowych stanowisk pracy – gospodarza obszaru rewitalizowanego i latarnika społecznego. Pokazuje to nowe ujęcie społecznego wymiaru rewitalizacji.

2. Ku dobremu rządzeniu – konsultacje społeczne

Według raportu Komisji Europejskiej odpowiedzialnej za politykę regionalną, to miasta stanowią siłę napędową gospodarki państw i całej Europy. Dużym obciążeniem dla rozwoju ekonomicznego jest jednak stagnacja starych przemysłowych miast [de Callatay, Svanfeldt 2011].

Przez miasto postprzemysłowe rozumie się taką strukturę społeczno-przestrzenną, w ramach której w okresie od około 100 lat przed końcem lat osiemdziesiątych XX wieku dominowała funkcja wytwarzania dóbr przemysłowych.

Jednym z takich miast w Polsce jest stolica województwa łódzkiego, z dominującym niegdyś przemysłem lekkim. Badane miasto przeszło poważne stany kryzysowe spowodowane procesami dezindustrializacji i globalizacji. Okres socjalizmu odcisnął ogromne piętno na postrzeganiu roli obywatela. Miał wpływ na kształtowanie się postaw odpowiedzialności bądź jej braku za dobra publiczne i szeroko pojętą wspólnotę.

Na podstawie raportu dotyczącego kondycji polskich metropolii należy stwierdzić, że pozycja Łodzi kształtuje się bardzo niekorzystnie na tle kraju. Badacze zwracają uwagę na niedostateczny rozwój kapitału ludzkiego¹. Wpływa on w dużej mierze na sytuację ekonomiczną miasta, aktywność i przedsiębiorczość oraz na jakość życia mieszkańców. Najmocniejszą stroną miasta jest aktywność społeczna.

¹ Tworzą go: wiedza, kwalifikacje, struktura demograficzna, prorynkowe nastawienie.

czeństwa obywatelskiego². Choć frekwencja w wyborach lokuje się poniżej średniej krajowej, liczba projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego jest znacznie powyżej. Zbiorczy wskaźnik siedmiu analizowanych kapitałów miast³ wynosi dla Łodzi tylko 85 i jest zbliżony do danych z 2007 i 2011 roku. Wynik ten plasuje miasto na prawie ostatnim miejscu w porównaniu z 12 metropoliami (gorsza jest tylko pozycja Bydgoszczy i Białegostoku⁴) [Pwc 2015]. W związku z tym władze szukają możliwych sposobów na rozwój miast. Jednym z nich jest sprzyjanie społecznej partycypacji, rozumianej jako udział mieszkańców w definiowaniu i rozwiązywaniu problemów i podejmowaniu kluczowych decyzji dotyczących wspólnoty lokalnej. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju uznaje nawet upowszechnienie partycypacji publicznej jako jedno z najważniejszych celów realizacji Krajowej polityki miejskiej w Polsce [2015].

Zasadniczym, niewątpliwie pozytywnym, efektem wdrażania idei partycypacji jest skuteczniejsze niwelowanie problemów społecznych, zapobieganie wystąpieniu konfliktów w społeczeństwie, a zwłaszcza wyższy wskaźnik akceptacji dla instytucji władzy. Partycypacja pomaga diagnozować nastroje społeczne i jest formą konsultowania rozważanych decyzji, nim zostaną ostatecznie podjęte [Matczak 2011]. Zmniejsza ryzyko powszechnego niezadowolenia z przyjętych decyzji władz.

Literatura przedmiotu potwierdza, że „im wyższe wskaźniki społecznego zaangażowania politycznego, tym lepsza kondycja systemu politycznego, tym głębsza jego społeczna legitymizacja. Im większe zaangażowanie obywateli w szeroko pojmowane życie społeczne, tym wyższy poziom kapitału społecznego, co się wiąże z wyższym stopniem rozwoju ekonomicznego, szerszym dostępem do wysokich pozycji, dóbr i wartości, a generalnie ma się przekładać na wyższą jakość życia jednostek i społeczeństw” [Kinowska 2015, s. 11-12].

Bez wątpienia zatem uwzględnienie przez władze Łodzi partycypacyjnego – społecznego aspektu rewitalizacji jest jej świadomym działaniem. Aspekt ten jest często podkreślany w literaturze przedmiotu, jak też w publicystyce i przekazach medialnych [http://archiwum.uml.lodz.pl/rewitalizacja/spoleczna_strona_rewitalizacji – 1.03.2018]. Pierwszym krokiem ku zaangażowaniu mieszkańców w proces rewitalizacji miasta muszą zatem być konsultacje społeczne.

² Mierzona jest poprzez liczbę projektów zgłoszonych do budżetu partycypacyjnego w przeliczeniu na liczbę mieszkańców oraz średnią frekwencję wyborczą (wybory parlamentarne 2011, wybory prezydenckie 2010, europejskie i samorządowe 2014).

³ 7 kapitałów miast to: kapitał atrakcyjności inwestycyjnej, kapitał źródeł finansowania, kapitał instytucjonalno-demokratyczny, kapitał techniczny i infrastrukturalny, kapitał kultury i wizerunku, kapitał ludzki i społeczny, kapitał jakości życia. Im wyższy wskaźnik, tym lepiej.

⁴ Najlepsze wyniki: 136 – Warszawa, 114 – Wrocław, 112 – Kraków.

3. Dialog z obywatelami, czyli konsultacje społeczne

Zagadnienie konsultacji społecznych pojawia się zawsze w kontekście diagnozowania stopnia intensywności zaangażowania obywateli w podejmowane decyzje władz. Najbardziej znana drabina partycypacji zawiera trzy szczeble – elementy. Jej najniższym szczeblem jest informowanie. Obywatele jedynie dowiadują się o decyzjach podejmowanych przez władze. Konsultowanie to kolejny szczebel drabiny, pozwalający na opiniowanie danych rozwiązań władz odnośnie do problemów społecznych. Forma konsultacji społecznych jest obecnie najbardziej popularna, choć nie zawsze gwarantuje realne współdziałanie obywateli w sprawie np. osiedla czy miasta [Olech (red.) 2012]. Najwyższym stopniem jest współdecydowanie. Polega na przekazaniu obywatelom części kompetencji dotyczących podejmowanych działań i decyzji [Ferenc (red.) 2010; Długosz, Wygnański 2005; Kwiatkowski 2003]. Bez autentycznego zaangażowania dwóch stron nie powstanie kultura współuczestnictwa [Chrzanowski, Rościszewska, Zientek-Varga 2013].

E. Widawska i Z. Wieczorek, opisując projekt „Jasne, że konsultacje”, uzasadniają rolę tego instrumentu polityki społecznej – „na pytanie – po co konsultować? – odpowiedź może brzmieć: konsultujemy, żeby nam wszystkim żyło się lepiej” [Widawska, Wieczorek 2014, s. 10]. Korzyści z zastosowania konsultacji społecznych jest wiele. Oto kilka podstawowych:

- usprawnienie władzy,
- przejrzystość działań,
- planowanie długofalowe polityki miasta,
- równoważenie społecznych interesów,
- wyprzedzenie konfliktów pomiędzy różnymi grupami interesów, którzy przyznają sobie decydujący głos w zagospodarowaniu danego terenu,
- wywołanie wzrostu aprobaty obywateli dla działań samorządu,
- uświadomienie przez uczestników złożoności problemów,
- obnażanie jednostronności i ideologicznych deformacji, które wpływają na opinie poszczególnych uczestników,
- dzielenie się pomysłami dotyczącymi rozwiązywaniem problemu,
- weryfikowanie proponowanych rozwiązań,
- poprawianie jakości legislacji,
- zwiększanie zaufania i zaangażowania społecznego,
- rozpoznanie potrzeb mieszkańców.

Na podstawie: [Gójska 2012; Ferenc (red.) 2010; Kopańska 2016; Krzewińska 2016; Przywojska 2016; Szczegóła 2017].

Uzmysłowienie sobie zalet przeprowadzenia konsultacji społecznych to jednak dopiero krok w dobrym ich przeprowadzeniu. W literaturze przedmiotu coraz częściej punktem wyjścia stają się zasady konsultacji, które sformułowano w 2012 r. pod auspicjami Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji [FISE 2015]. Są to: dobra wiara, powszechność, przejrzystość, responsywność, koordynacja, przewidywal-

ność, poszanowanie interesu ogólnego. Tylko ich zastosowanie daje szansę, aby konsultacje społeczne nie stały się jedynie narzędziem jednokierunkowego informowania o zamierzeniach władzy:

- Konsultacje muszą być prowadzone są w duchu dialogu obywatelskiego. Strony słuchają się nawzajem, wykazując wolę zrozumienia odmiennych racji.
- Każdy zainteresowany tematem konsultacji powinien móc dowiedzieć się o konsultacjach i wyrazić w nich swój pogląd.
- Informacje o celu, regułach, przebiegu i wyniku konsultacji muszą być powszechnie dostępne.
- Każdemu, kto zgłosi opinię, należy się merytoryczna odpowiedź w rozsądnym terminie.
- Konsultacje powinny mieć gospodarza odpowiedzialnego za konsultacje zarówno politycznie, jak organizacyjnie.
- Konsultacje powinny być prowadzone od początku procesu legislacyjnego. Powinny być prowadzone w zaplanowany sposób i na podstawie czytelnych reguł.
- Choć poszczególni uczestnicy konsultacji mają prawo przedstawiać swój partykularny interes, to ostateczne decyzje podejmowane w wyniku przeprowadzonych konsultacji powinny reprezentować interes publiczny i dobro ogólne.

Jak twierdzi Urbanik, należy przede wszystkim pamiętać, że „konsultacje to nie metoda – to działanie, które można przeprowadzić różnymi metodami, nie zawsze i nie tylko za pomocą ankiet i/lub strony internetowej” [2013, s. 6].

TERMINARZ: KONSULTACJE

OBSZAR NR 9:

Punkt konsultacyjny: 22.05, w godz. 13–19, ul. Jaracza 12 i ul. Kilińskiego 49; **Spotkanie konsultacyjne:** 26.05, w godz. 17–20, Szkoła Podstawowa nr 175, ul. Pomorska 27; **Spacer badawczy:** 20.05, w godz. 17–19, ul. Jaracza 12

OBSZAR NR 10:

Punkt konsultacyjny: 18.05, w godz. 13–19, ul. Piotrkowska 138/140 i ul. 6 Sierpnia 1/3; **Spotkanie konsultacyjne:** 21.05, w godz. 17–20, Gimnazjum nr 5, ul. Sienkiewicza 117; **Spacer badawczy:** 25.05, w godz. 17–19, ul. 6 Sierpnia 1/3

OBSZAR NR 11:

Punkt konsultacyjny: 11.05, w godz. 13–19, ul. Tuwima 25 i ul. Sienkiewicza 75/77; **Spotkanie konsultacyjne:** 14.05, w godz. 17–20, Gimnazjum nr 5, ul. Sienkiewicza 117

OBSZAR NR 12:

Punkt konsultacyjny: 22.05, w godz. 13–19, ul. Pomorska 29 i ul. Północna 15a; **Spotkanie konsultacyjne:** 26.05, w godz. 17–20, Szkoła Podstawowa nr 175, ul. Pomorska 27; **Spacer badawczy:** 13.05, w godz. 17–19, ul. Pomorska 27

OBSZAR NR 13:

Punkt konsultacyjny: 8.05, w godz. 13–19, ul. Jaracza 45 i pl. Dąbrowskiego; **Spotkanie konsultacyjne:** 12.05, w godz. 17–20, Szkoła Podstawowa nr 175, ul. Pomorska 27; **Spacer badawczy:** 13.05, w godz. 17–19, ul. Pomorska 27

OBSZAR NR 14:

Punkt konsultacyjny: 1.06, w godz. 13–19, ul. Wólczańska 118 i ul. Gdańska 120; **Spotkanie konsultacyjne:** 3.06, w godz. 17–20, XXI LO im. B. Prusa, ul. Kopernika 2; **Spacer badawczy:** 25.05, w godz. 17–19, ul. 6 Sierpnia 1/1

LEGENDA: □ KONSULTACJE 2014 □ KONSULTACJE 2015

OBSZAR NR 15:

Punkt konsultacyjny: 1.06, w godz. 13–19, ul. Zachodnia 109, ul. Kosciuszki 62; **Spotkanie konsultacyjne:** 3.06, w godz. 17–20, XXI LO im. B. Prusa, ul. Kopernika 2; **Spacer badawczy:** 20.05, w godz. 17–19, ul. Jaracza 12

OBSZAR NR 16:

Punkt konsultacyjny: 15.05, w godz. 13–19, ul. Gdańska 16 i ul. Legionów 34; **Spotkanie konsultacyjne:** 19.05, w godz. 17–20, Szkoła Podstawowa nr 23, ul. Gdańska 16; **Spacer badawczy:** 27.05, w godz. 17–19, ul. Gdańska 16

OBSZAR NR 17:

Punkt konsultacyjny: 8.05, w godz. 13–19, ul. Sterlinga 17a i Rewolucji 1905 r. 31; **Spotkanie konsultacyjne:** 12.05, w godz. 17–20, Szkoła Podstawowa nr 175, ul. Pomorska 27; **Spacer badawczy:** 13.05, w godz. 17–19, ul. Pomorska 27

OBSZAR NR 18:

Punkt konsultacyjny: 15.05, w godz. 13–19, ul. Zeromskiego 19 i ul. 6 Sierpnia 19; **Spotkanie konsultacyjne:** 19.05, w godz. 17–20, Szkoła Podstawowa nr 23, ul. Gdańska 16; **Spacer badawczy:** 27.05, w godz. 13–19, ul. Gdańska 16

OBSZAR NR 19:

Punkt konsultacyjny: 25.05, w godz. 13–19, ul. Wólczańska 73, ul. Gdańska 87; **Spotkanie konsultacyjne:** 29.05, w godz. 17–19, Gimnazjum nr 24 im. gen. J. Wybickiego, ul. Zeromskiego 26

OBSZAR NR 20:

Punkt konsultacyjny: 29.05, w godz. 13–19, ul. Kopernika 5 i ul. Struga 44; **Spotkanie konsultacyjne:** 2.06, w godz. 17–19, XXI LO im. B. Prusa, ul. Kopernika 2; **Spacer badawczy:** 25.05, w godz. 17–19, ul. 6 Sierpnia 1/1

INFOPUNKT, UL. SIENKIEWICZA 61A (WEJŚCIE OD PASAŻU SCHILLERA), WWW.REWITALIZACJA.UML.LODZ.PL

Rys. 1. Terminarz konsultacji społecznych w ramach rewitalizacji w Łodzi

Źródło: [<http://www.dzienniklodzki.pl/artukul/3847859,rewitalizacja-w-lodzi-rozpoczynaja-sie-konsultacje-spoleczne-w-sprawie-kolejnych-12-kwartalow,id,t.html>] (1.03.2018)].

W Łodzi starano się, aby powyższe zasady zostały wprowadzone w życie. Podczas rewitalizacji obszaru Księżego Młyna wypracowano różne formy konsultacji społecznych, takie jak spacerowe badania, mobilne punkty konsultacyjne. Były to nie tylko spotkania grupowe, ale także indywidualne, kontakt telefoniczny z mieszkańcami. Doświadczenie Łodzi w ostatnich latach pokazuje, że „najlepsze rozwiązanie polega na łączeniu różnych sposobów tak w kwestii konsultacji samego programu rewitalizacji, jak i poszczególnych decyzji remontowych” [Arvay-Podhalańska 2016, s. 58]. Bez wątplenia dużą zasługą jest także przeprowadzenie konsultacji społecznych na każdym etapie procesu rewitalizacji [http://archiwum.uml.lodz.pl/rewitalizacja/konsultacje_spoleczne/zakonczone/konsultacje_zakonczone__2014/konsultacje_pierwszych_osmiu_projektow/1.03.2018]. Nie można bowiem prawidłowo zdiagnozować, programować i wdrażać programu rewitalizacji [Kołacz, Wielgus 2015] bez ciągłego wyrażania przez członków zbiorowości opinii na temat przedstawionego jej zagadnienia.

4. Urzędnicy w służbie rewitalizacji

Jak podsumowuje Żylski: „w Polsce udział mieszkańców w procedurze uchwalania planów miejscowych jest niewielki. Wyjątek stanowi tzw. partycypacja negatywna, przejawiająca się najczęściej protestami na ostatnim etapie procesu, gdy mieszkańcy orientują się, że przygotowywany plan dopuszcza na przykład zbudowanie skweru” [2016, s. 6]. Dlatego też władze Łodzi postanowiły zrobić wszystko, aby już na etapie diagnozowania, planowania, a nie tylko wdrażania rewitalizacji uwzględnić potrzeby mieszkańców. E. Kowalska potwierdza, że „myślenie w Łodzi o kompleksowym projekcie społecznym pojawiło się przy tworzeniu założeń PRDF oraz prowadzeniu konsultacji i rozmów z mieszkańcami tych terenów. W 2008 roku miasto wystartowało w konkursie w ramach POKL i pozyskało środki na stworzenie dla całego obszaru LPR Społecznej Strategii Rewitalizacji” [2010, s. 257]. Nowatorskim rozwiązaniem przeprowadzanym w Łodzi jest wyjście urzędników ze swoich biur i posłuchanie głosu mieszkańców w ich domach. W związku z powyższym urząd miasta powołał dwa nowe stanowiska pracy: gospodarza i latarnika społecznego.

Gospodarz obszaru rewitalizowanego ma przed wszystkim pomóc osobom z obszarów rewitalizowanych w przeprowadzkach na czas remontów. Do jego zadań należy:

- komunikacja z mieszkańcami,
- wsparcie w procesie przeprowadzek,
- pomoc przy tworzeniu dokumentów rewitalizacyjnych,
- poprawa relacji pomiędzy mieszkańcami a urzędem miasta Łodzi,
- praca w terenie – (gospodarze jako „urzędnicy w terenie”),
- przedstawienie idei rewitalizacji,

- zaproponowanie sposobów oddłużania,
- „zaopiekowanie się” mieszkańcami.

Urząd Miasta Łodzi zatrudnia obecnie 8 gospodarzy na 8 obszarach rewitalizacyjnych [http://tvtoya.pl/catchuptv/show/lodz__rewitalizacja,11790 (10.11.2017)]. Wsparcie dla mieszkańców w tej dziedzinie okazuje się kluczowe nie tylko pod względem wyjaśniania przepisów, pomocy w uzupełnianiu dokumentów, ale także przyczynia się do usprawnienia całego procesu przeprowadzek jako elementu rewitalizacji miasta.

Kluczowym problemem lokalnej społeczności w procesie rewitalizacji często jest brak należytego wsparcia i pomocy. Problemy społeczne nie są rozwiązywane, a jedynie „przesuwane” wraz z translokowaną z obszaru rewitalizacji ludnością w inne rejony miasta. Aby do tego nie doszło, latarnicy społeczni mają za zadanie starać się kompleksowo wspierać mieszkańców w tym trudnym dla nich czasie. Wypełniają oni społeczny wymiar rewitalizacji, czyli ten „związany z zatrzymaniem rozwoju negatywnych tendencji społecznych, przeciwdziałaniem patologiom i wykluczeniu społecznemu, a także poprawą stanu bezpieczeństwa” [Lorens 2010, s. 11].

Latarnicy społeczni w swojej pracy często utożsamiani są z pracownikami społecznymi. Niemniej ich rola jest inna – „to osoba pracująca w terenie, nieograniczona ustawą o pomocy społecznej, kompleksowo ogarniająca problemy konkretnych osób. Ma łączyć funkcje pracownika socjalnego, asystenta rodziny i doradcy zawodowego” [Dulas 2017]. Przy wsparciu gospodarzy obszarów rewitalizowanych, którzy wskazują im środowiska społeczne wymagające wsparcia, zaczynają pracę z mieszkańcami.

Latarnicy społeczni zajmują się sieciowaniem. Mają kontakt zarówno z pracownikami socjalnymi, pracującymi na danym terytorium, kuratorami, instytucjami pomocowymi, urzędem miasta, jak i organizacjami pozarządowymi [http://tvtoya.pl/catchuptv/show/lodz__rewitalizacja,12186 (10.11.2017)]. Zajmują się środowiskami, gdzie pojawia się uzależnienie od narkotyków, alkoholu, gdzie panuje dziedziczna bezradność, długotrwałe bezrobocie itd. Jak twierdzą, ich misją jest przede wszystkim pomoc tym, którzy chcą „wyrwać się z panującego otoczenia”, „zacząć życie na nowo”. Dotyczy to między innymi sytuacji, gdy w rodzinie wielopokoleniowej wnuczka nie chce być obciążona zadłużeniem mieszkania spowodowanym przez dziadków. Kiedy rodzice nadużywają alkoholu. Gdy trzeba samotnie wychowywać dziecko. Priorytetem jest wtedy ulokowanie takiej osoby w innym mieszkaniu niż resztę jej rodziny, szukanie dla niej pracy, znalezienie żłobka dla dziecka.

Latarnicy społeczni zachowują się jak terapeuci dla osób, którym pomagają. Wspierają osoby starsze, które w remontowanych kamienicach spędziły często całe swoje dotychczasowe życie. Konieczność przeprowadzki to dla nich nie tylko zmiana miejsca zamieszkania, ale przede wszystkim strata przyjaciół i swoich przyzwyczajzeń [<http://centrumwiedzy.org> (10.11.2017)]. Dla wielu z nich nie będzie już możliwy powrót.

Bycie latarnikiem to nie tylko wyuczone schematy działań, ale określone predyspozycje psychiczne. „Szukamy osób empatycznych, otwartych i zaradnych, które w każdej chwili będą służyły pomocą – powiedziała Katarzyna Dyzio, koordynatorka projektu. – Stawiamy na charakter i osobowość” [Bereszczynski 2017]. Wśród obecnych osób wykonujących ten zawód są między innymi bibliotekarka, pracownik naukowy, pracownik socjalny. Łączy ich chęć niesienia pomocy, tym którzy tego potrzebują.

5. Zakończenie

Podsumowując niniejszy artykuł, należy podkreślić, że „bardzo duże znaczenie ma społeczny wymiar rewitalizacji. Wychodząc z założenia, że podmiotem większości działań rewitalizacyjnych jest człowiek, jego miejsce w tych procesach wymaga szczególnego traktowania” [Domański 2010, s. 27]. Nie powinny zatem dziwić coraz śmielsze kroki, jakie władze miast prowadzą, aby dialog z mieszkańcami nie miał charakteru działań pozornych, ale był realnym ich współuczestnictwem w kreowaniu wizerunku małych ojczyzn. Rozwiązaniem może być wdrożenie „Partycypacyjnego modelu rewitalizacji” wypracowanego przez pracowników Pracowni Sieci Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego. Zgodnie z nim należy pamiętać o kilku zależnościach:

1. Im większy udział mieszkańców w diagnozowaniu, tym głębsze rozpoznanie ich problemów, potrzeb i oczekiwań związanych z rewitalizacją.

2. Im lepsze rozpoznanie potrzeb, tym bardziej trafne i adekwatne programowanie procesu rewitalizacji.

3. Im pełniejszy udział mieszkańców w programowaniu rewitalizacji, tym większa ich identyfikacja z przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi i zaangażowanie w ich realizację.

4. Im szerszy udział mieszkańców w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych, tym większa szansa na zgodność z ich potrzebami oraz na wysoką jakość wykonywanej pracy.

5. Im większe zaangażowanie środowisk wykluczonych, zagrożonych wykluczeniem w przedsięwzięcia rewitalizacyjne, tym większa szansa na kompleksowość i trwałość pozytywnych zmian [Kwiatkowski 2017, s. 17-18].

Pomóc w traktowaniu mieszkańców jako partnerów w dialogu obywatelskim powinny konsultacje społeczne. Obiecującym pomysłem jest także uwzględnienie wsparcia gospodarzy obszarów i latarników społecznych. Ich praca nie tylko przyspiesza proces rewitalizacji na danym osiedlu, ale – co najistotniejsze – pozwala nieść nadzieję na rozwiązanie problemów społecznych mieszkańców. Pomimo iż dotyczyć to może niewielkiej liczby osób, to jednak przyniesie ogromne korzyści dla całego miasta.

Literatura

- Arvay-Podhalańska E., 2016, *Ludzie, przestrzeń, zmiana. Dobre praktyki w rewitalizacji polskich miast*, Ministerstwo Rozwoju.
- Bereszczyński M., 2017, *Rewitalizacja Łodzi. Latarnicy pomogą mieszkańcom rewitalizowanych kwartałów*, Dziennik Łódzki, <http://www.dzienniklodzki.pl/aktualnosci/a/rewitalizacja-lodzi-latarnicy-pomoga-mieszkancom-rewitalizowanych-kwartalow,12602328/> (21.10.2017).
- Chrzanowski O., Rościszewska E., Zientek-Varga J. (red.), 2013, *Elementy partycypacji*, FISE. http://partycypacjaobywatelska.pl/wpcontent/uploads/2015/06/publikacja_2012_elementy_partycypacji.pdf. (14.10.2014).
- de Callatay C.H., Svanfeldt Ch., 2011, *Miasta przyszłości – Wyzwania, wizje, perspektywy*, Unia Europejska. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_final_pl.pdf (05.10.2015).
- Długosz D., Wygnański J.J., 2005, *Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej*, Forum Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa.
- Domański B., 2010, *Rewitalizacja miast polskich – wybrane zagadnienia*, [w:] Ziobrowski Z., *Rewitalizacja miast polskich jako sposób zachowania dziedzictwa materialnego i duchowego oraz czynnik zrównoważonego rozwoju. Podsumowanie projektu*, Wyd. Instytut Rozwoju Miast, Kraków.
- Dulas A., 2017, *Pracujemy nad poprawą komunikacji*, „Miasto Ł”, <http://miastol.pl/pracujemy-nad-poprawa-komunikacji> (8.04.2017).
- Ferenc A. (red.), 2010, *Jak prowadzić konsultacje społeczne w samorządach? Zasady i najlepsze praktyki współpracy samorządów z przedstawicielami społeczności lokalnych. Przewodnik dla samorządów*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Warszawa.
- FISE, 2015, *Kanon Lokalnych Konsultacji Społecznych*, FISE, Warszawa.
- Gójska A., 2012, *Konsultacje społeczne w przestrzeni wielkomiejskiej*, Wyd. PTS, Warszawa.
- Kinowska Z., 2015, „Można zakasać rękawy”. *Aktywność obywatelska kobiet w środowisku lokalnym*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Kołacz P., Wielgus P., 2015, *Przepis na rewitalizację*, Fundacja dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Toruń.
- Kopańska A., 2016, *Proste kroki do rewitalizacji – przewodnik*, Centrum Doradztwa Energetycznego, Mikołów.
- Kowalska E., 2010, *Program rewitalizacji w Łodzi*, [w:] Muzioł-Węclawowoc A. (red.), *Przykład rewitalizacji miast*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków.
- Kowalski T., Nowak T., Pisarek W. (red.), 2003, *Aspekty zarządzania*, PWN, Warszawa.
- Krzewińska A., 2016, *Deliberacja. Idea – metodologia – praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kwiatkowski J., 2003, *Partycypacja społeczna i rozwój społeczny*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Agencja Wydawniczo-Reklamowa MT. <http://www.maszglos.pl/wp-content/uploads/2014/05/Partycypacja-spoeczna.pdf> (06.10.2015).
- Kwiatkowski M., 2017, *Partycypacyjny model rewitalizacji i jego przeciwnicy*, [w:] Bazuń D., Kwiatkowski M. (red.), *Rewitalizacja. Podejście partycypacyjne*, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Lorens P., 2010, *Rewitalizacja miast. Planowanie i realizacja*, Wyd. Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej, Gdańsk.
- Maczak P., 2011, *Formy partycypacji w procesie politycznym w zakresie ochrony środowiska*, [w:] Olech A. (red.), *Partycypacja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalnej*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 2015, *Krajowa Polityka Miejska*, Warszawa.
- Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 2015, *Krajowa Polityka Miejska*, Warszawa. https://www.mir.gov.pl/media/10252/Krajowa_Polityka_Miejska_20-10-2015.pdf (01.12.2015).

- Obrowski Z., 2010, *Rewitalizacja miast polskich jako sposób zachowania dziedzictwa materialnego i duchowego oraz czynnik zrównoważonego rozwoju. Podsumowanie projektu*, Wyd. Instytut Rozwoju Miast, Kraków.
- Olech A. (red.), 2012, *Dyktat czy uczestnictwo? Diagnoza partycypacji publicznej*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Przywojska J., 2016, *Rewitalizacja miast. Aspekt społeczny*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Pwc, 2015, *Łódź. W stronę nowej Ziemi Obiecanej. Raport o polskich metropoliach 2015*, <https://www.pwc.pl/pl/pdf/miasta/raport-o-metropoliach-lodz-2015.pdf> (01.12.2015).
- Szczegóła L., 2017, *Zasoby i aktorzy rewitalizacji społecznej. Mechanika procesu decyzyjnego*, [w:] Bazuń D., Kwiatkowski M. (red.), *Rewitalizacja. Podejście partycypacyjne*, Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Urbanik A., 2013, *Elementy partycypacji*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa.
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Dz. U. 2015, poz. 1777.
- Widawska E., Wieczorek Z., 2014, *Metody prowadzenia konsultacji społecznych*, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa.
- Wojnarowska A., 2011, *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich. Przykłady praktyczne*, Wyd. UŁ, Łódź.
- Żylski T., 2016, *Plan na plan. Partycypacja w planowaniu miejscowym*, Warszawa.

Źródła internetowe

- http://archiwum.uml.lodz.pl/rewitalizacja/konsultacje_spoleczne/zakonczone/konsultacje_zakonczone_2014/konsultacje_pierwszych_osmiu_projektow/ (1.03.2018).
- http://archiwum.uml.lodz.pl/rewitalizacja/spoleczna_strona_rewitalizacji/ (1.03.2018).
- <http://centrumwiedzy.org> (10.11.2017).
- http://tvtoya.pl/catchuptv/show/lodz__rewitalizacja,11790 (10.11.2017).
- http://tvtoya.pl/catchuptv/show/lodz__rewitalizacja,12186 (10.11.2017).
- <http://www.dzienniklodzki.pl/arttykul/3847859,rewitalizacja-w-lodzi-rozpoczynaja-sie-konsultacje-spoleczne-w-sprawie-kolejnych-12-kwartalow,id,t.html> (1.03.2018).